

انقراض پرندگان زنگ خطر برای انسان‌ها

پرندگان را می‌توان قهرمانان کره زمین دانست که گویا تنها برای بقا خلق شده‌اند. نه یخ‌های قطب جنوب و نه گرمای مناطق حاره نمی‌تواند روند زندگی آنها را مختل کند، پرندگان در صحراها، تالاب‌ها، اقیانوس‌ها، قلب صخره‌های پرشیب و خطرناک، توندراهای فاقد درخت، کوهستان‌های مرتفع و حتی نقب‌های زیرزمینی مناطق لم‌یزرع در تلاش برای بقا هستند.

پرندگان را می‌توان قهرمانان کره زمین دانست که گویا تنها برای بقا خلق شده‌اند. نه یخ‌های قطب جنوب و نه گرمای مناطق حاره نمی‌تواند روند زندگی آنها را مختل کند، پرندگان در صحراها، تالاب‌ها، اقیانوس‌ها، قلب صخره‌های پرشیب و خطرناک، توندراهای فاقد درخت، کوهستان‌های مرتفع و حتی نقب‌های زیرزمینی مناطق لم‌یزرع در تلاش برای بقا هستند.

برخی پرندگان بدون کوچک‌ترین وقفه روزها پرواز می‌کنند، آنها در حالی مسافت‌های طولانی و بعید را می‌پیمایند که مخاطرات بی‌شمار همچون توفان‌های مهیب و شکارچیان نیز دائماً آنها را تهدید می‌کند.

با وجود تمام مخاطرات و سختی‌ها باز هم پرندگان هر ساله بدون کوچک‌ترین اشتباه در محل مشخص و معین رحل اقامت می‌افکنند. پرندگان تقریباً در تمام اکوسیستم‌های کره زمین رسوخ کرده‌اند. آنها موفق شده‌اند ابعاد و حتی رنگ بدن خود را با شرایط حاکم بر محیط سازگار کنند. پرندگان در گرده افشانی، پخش دانه گیاهان، حفظ تالاب‌ها، پاکسازی لاشه و مردار از روی زمین و حاصلخیزی زمین‌ها، مراتع و جنگل‌ها نقشی اساسی ایفا می‌کنند، اما واقعیت تلخ اینجاست که این قهرمانان بشدت در معرض خطر هستند.

آمارهای جمعیتی تکان دهنده

تازه‌ترین تحقیقات موسسه بین‌المللی بردلایف نشان می‌دهد یک هشتم پرندگان یعنی حدود 1300 گونه در معرض خطر انقراض قرار دارند و متأسفانه شرایط اغلب آنها نیز روز به روز وخیم‌تر می‌شود. همه اینها در حالی است که تعداد قابل ملاحظه دیگری از گونه‌ها از قطبین گرفته تا مناطق حاره از نظر جمعیتی رو به کاهش هستند. تحقیقات موید آن است که سبد تنوع زیستی شمال آمریکا در حال سقوط آزاد است چنانچه حتی جمعیت‌هایی نظیر چکاوک‌های چمنزار نیز بشدت رو به کاهش هستند. وضع پرنده‌های تیزپرواز نظیر پرستوها (بادخورک‌ها) و چلچله‌ها نیز تعریفی ندارد.

ارزیابی جمعیت این پرنده‌ها نشانگر کاهش گسترده در اروپا و آمریکای شمالی است. جمعیت عقاب‌ها، کرکس‌ها (دال‌ها) و دیگر پرندگان شکاری نیز در سراسر آفریقا رو به کاهش است. وضع جمعیتی پرندگان شکاری در خاورمیانه نیز قابل تأمل است چنان که پرندگانی همچون دلیجه، ترم‌تای، لیل، لاجین، بالابان، شاهین، سارگیه معمولی، سارگیه پرپا و تعدادی دیگر از پرندگان سرزمین مادری ما، ایران نیز در زمره پرندگان حمایت‌شده قرار دارند. کلونی‌های پرندگان دریایی نظیر گیله‌مات‌ها و پافین‌ها در شمال آتلانتیک نیز آرام آرام در حال ناپدید شدن هستند.

در این میان وضع پرندگان ساحلی نظیر تلیله‌حنایی در نیمکره غربی قابل تأمل توصیف شده است. تلیله‌حنایی یکی از مهاجران عبوری کشور ما نیز بوده که در سواحل گلی و شنی به تعداد اندک مشاهده شده است.

در مجموع تلیله‌ها، کفچه‌نوک‌ها، پلیکان‌ها و لک‌ها از جمله پرندگان مهاجری هستند که جمعیت آنها بالاخص در محدوده‌های جزر و مدی دریای زرد (بخش شمالی دریای شرق چین) در معرض خطر قرار دارد. طوطی‌های استرالیایی و آمریکای جنوبی نیز در حال جدال فرسایشی برای بقا هستند. حتی برخی پنگوئن‌های قطب جنوب نیز در رنج و سختی هستند.

پرندگان به ما انسان‌ها چه می‌گویند؟

پرندگان در عین این که آواز می‌خوانند، صحبت هم می‌کنند. آنها با زبان بی‌زبانی به ما می‌گویند که علت کاهش جمعیت آنها؛ تحلیل و تخریب مکان‌های زندگی و جوجه‌آوری آنها از جمله تالاب‌ها، رودخانه‌ها، جنگل‌ها و دشت‌هاست. حتی منابع غذایی آنها نیز روز به روز کمتر می‌شود و از سوی انسان به یغما می‌رود. این روزها پرندگان بیشتر و بیشتر تهدیدات محیط زیست را به انسان یادآور می‌شوند. بیوشیمی همان زبان رمز پرندگان است که به ما هشدار می‌دهد تهدیدات زیست محیطی حتی می‌تواند سلامت انسان‌ها را نیز در معرض مخاطره جدی قرار دهد. امروزه دانشمندان با استفاده از آنالیز سلول‌های پرندگان به این نتیجه رسیده‌اند که صدای سیگنال‌های هشداردهنده از اکوسیستم‌های سر اسر جهان روز به روز واضح‌تر شنیده می‌شود.

پرندگان، شاخص سلامت محیط

قناری‌ها از سال‌ها پیش همراه و حامی معدنچیان بوده‌اند. معدنچیان با بردن یک قناری با خود به داخل معدن، از وضع هوای زیر زمین آگاه می‌شدند و اگر قناری داخل قفس غش می‌کرد، فوراً می‌فهمیدند میزان دی‌اکسیدکربن داخل معدن بشدت بالا رفته است. این نقشی است که امروز دیگر گونه‌های پرندگان نیز بخوبی ایفا می‌کنند.

آنها می‌توانند نشانه‌های آلودگی محیط زیست از جمله انواع و اقسام مواد سمی را بخوبی ردیابی کنند و به همین دلیل دانشمندان پرندگان را به عنوان یکی از شاخص‌های ایده‌آل سلامت محیط می‌شناسند. پرندگان می‌توانند تأثیر افزایش میزان گازهای خطرناک با پایه کربن در جو و اقیانوس‌ها را بر سلامت انسان‌ها بخوبی پیشگویی کنند.

بشر هزاران سال است به نیروی خارق العاده پرنده ها اعتماد کرده است. شاهد این مدعا نیز جنگل نشینانی بودند که در گذشته جهت در امان ماندن از حمله حیوانات وحشی به آواز پرندگان گوش می سپردند. امروز تحقیقات نشان می دهد پرندگان یکی از بهترین منادیان حضور پاتوژن های بیماریزا هستند.

آنفلوآنزای پرندگان و ویروس نیل غربی شاید یکی از بهترین مثال ها در این مورد باشد. به عنوان مثال زمانی که پرندگان مرده در محدوده نیل غربی مشاهده شدند، ثابت شد خطری جدی انسان ها را نیز تهدید می کند. لازم است بدانید در این مورد خاص این پرندگان نیستند که ویروس را به بدن انسان منتقل می کنند، بلکه به واقع انتقال ویروس، کار حشرات و پشه ها است در حالی که پرندگان تنها یک شاخص ایده آل از وضع سلامت هستند.

دکتر جان فیتزپاتریک، مدیر لابراتوار پرنده شناسی دانشگاه کرنل می گوید انسان ها از نظر حسی مستقیماً نسبت به رنگ های مختلف پرندگان، صداها و آواهای آنها از خود عکس العمل نشان می دهند. کریستی موربسی یک اکوتوکسیکولوژیست (سم شناسی که براساس اکولوژی یا زیست بوم جانداران به تشریح مسائل می پردازد) از دانشگاه ساسکاچوان باور دارد که پرندگان می توانند رازهایی را از زندگی اطراف به ما بگویند که ما قادر به دیدن آنها نیستیم. به عنوان مثال تحقیقات ثابت کرده که عقاب ها و شاهین ها می توانند جاذب ترکیبات شیمیایی باشند که در غذای آنها وجود دارد.

در واقع پرندگان شکاری به عنوان شکارچیان راس هرم غذایی نماینده گیاهان، حشرات، ماهیان و پستانداران کوچک هستند. علاوه بر این از هر پنج گونه پرنده، یک مورد قطعاً مهاجر است. متخصصان می گویند پرندگان مهاجر می توانند از آلاینده های یک زیستگاه به آسانی نمونه برداری کنند. اکنون نیز دانشمندان و پژوهشگران با گرفتن پرندگان و انجام آزمایش های مختلف روی آنها اطلاعات کم نظیری را به دست می آورند. دکتر موربسی می گوید از آنجا که اغلب پرندگان از جمله عقاب ها و جغدها چند دهه عمر می کنند بنابراین چرخه حیات آنها می تواند بخشی تاثیر مواد شیمیایی را بر بدن یک موجود زنده نشان دهد.

پرندگان در معرض خطر انقراض

تازه ترین تحقیقات نشان می دهد نرخ انقراض کنونی پرندگان حدود هزار تا ده هزار بار بیشتر از نرخ طبیعی آن است؛ یعنی پرندگان با سرعتی باور نکردنی در حال ناپدید شدن هستند. در گذشته نرخ انقراض پرندگان در جزایر زیاد بود، اما امروزه شواهد حاکی از آن است که نرخ انقراض در قاره ها نیز روندی صعودی دارد.

انقراض پرندگان در کشور ما نیز پدیده ای ملموس است چنان که دائماً از جمعیت پرندگانی همچون غواص گلو سرخ، غواص گلو سیاه، کبوتر دریایی ایرانی، پلیکان سفید، پلیکان پاخاکستری، باکلان مارگردن، باکلان کوچک، حواصیل بزرگ، حواصیل زرد، حواصیل سبز، لک لک سیاه، اکراس آفریقایی، فلامینگو کوچک، قوی فریادکش، قوی کوچک، غاز پیشانی سفید، عروس غاز، غاز پازرد، اردک مرمری، اردک بلوطی، کورکورحنایی، عقاب دریایی، کرکس سیاه، هما، عقاب مارخور، سارگپه چشم سفید، سارگپه پریا، پیغو، طرلان، عقاب دو برادر، لاجین، باربری فالکون، سیاه خروس، کبک چیل، طاووسک، زنگوله بال، میش مرغ، خروس کولی اجتماعی، سلیم طلایی، ابیا، پاشلک معمولی و چندین و چند مورد دیگر کاسته می شود.

نشال جغرافی / مترجم: فرناز حیدری